

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2026

+998335668868

www.innoworld.net

Google Scholar

zenodo

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2026

3-JILD 1-SON

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

TO'PLAMI

3 - JILD, 1 - SON

2026

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

Maktabgacha yoshdagi bolalarda rivojlantiruvchi markazlar faoliyati **Abdurashidova Zarina**

Andijon davlat pedagogika insituti

zarina.abdurashidova491@mail.com, +998 97 432 1807

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish jarayonida rivojlantiruvchi markazlar faoliyatining ilmiy-pedagogik mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim muhitining bolalarning ijodiy tafakkuri, mustaqil fikrlashi va bilish faolligini shakllantirishdagi o'rni ochib beriladi. Rivojlantiruvchi markazlar orqali ijodkorlikni rivojlantirish bosqichlari, pedagogik shart-sharoitlar hamda amaliy samaradorlik masalalari asoslab berilgan. Maqola materiallari maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ijodkorlik, rivojlantiruvchi markazlar, pedagogik mexanizm, kreativ faoliyat.

Kirish. Bugungi kunda jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi shaxsdan ijodiy fikrlash, yangilikka intilish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini talab etmoqda. Ushbu sifatlarning shakllanishi esa ta'limning eng muhim bosqichi bo'lgan maktabgacha yosh davridan boshlanadi. Chunki aynan ushbu davrda bolaning psixik rivojlanishi, tasavvuri va qiziqishlari faol shakllanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar faoliyati bolalarning individual xususiyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish imkonini beradi. Rivojlantiruvchi markazlar orqali bolalarda erkin tanlov, mustaqil faoliyat va ijodiy tashabbuskorlik rivojlanadi. Shu sababli rivojlantiruvchi markazlar faoliyati asosida ijodkorlikni rivojlantirish mexanizmini ilmiy asosda o'rganish dolzarb pedagogik masala hisoblanadi.

Rivojlantiruvchi markazlar doirasida tashkil etiladigan ijodiy faoliyat turlari bolalarning yosh xususiyatlariga mos holda tanlanadi. Jumladan, tasviriy faoliyat, konstruktorlik o'yinlari, musiqiy-ritmik mashg'ulotlar va rolli o'yinlar bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Ushbu faoliyat turlari orqali bolalar o'z fikrini erkin ifodalash, tasavvur qilish va yangi obrazlar yaratish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda nazariy tahlil, pedagogik kuzatuv, taqqoslash va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida maktabgacha ta'limga oid ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar hamda amaliy pedagogik tajribalar tahlil qilindi. Tadqiqot faoliyatga yo'naltirilgan va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlar asosida olib borildi.

Pedagogik kuzatuvlar rivojlantiruvchi markazlar faoliyati jarayonida bolalarning ijodiy faolligi, mustaqil qaror qabul qilishi va tashabbuskorlik darajasini aniqlashga qaratildi. Shuningdek, rivojlantiruvchi markazlarda

tashkil etilgan guruhli faoliyat bolalarda muloqot madaniyati, hamkorlik va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu esa ijodkorlikning ijtimoiy jihatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Natijalar va muhokama

Ijodkorlik tushunchasining pedagogik mohiyati

Ijodkorlik pedagogik nuqtai nazardan shaxsning yangi g'oyalar yaratish, mavjud bilimlarni yangicha talqin qilish va muammoli vaziyatlarga noodatiy yechim topish qobiliyatidir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlik asosan o'yin, tasviriy san'at, konstruktorlik va nutqiy faoliyat jarayonida namoyon bo'ladi.

Mazkur yosh davrida ijodkorlikni rivojlantirish uchun bolaga erkin faoliyat muhiti yaratish, uning mustaqil fikrlashiga imkon berish muhim hisoblanadi. Pedagog bolani tayyor javoblar bilan cheklamasdan, uni izlanishga undashi lozim. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlikni baholash jarayoni an'anaviy nazorat shakllaridan farq qiladi. Ushbu jarayonda bolaning faoliyat natijasidan ko'ra, ijodiy jarayonga bo'lgan munosabati, tashabbus ko'rsatishi va mustaqil qaror qabul qilishi muhim hisoblanadi. Pedagogik kuzatuvlar asosida bolalarning ijodiy rivojlanish dinamikasi aniqlanadi va keyingi faoliyat uchun zarur tavsiyalar ishlab chiqiladi. Rivojlantiruvchi markazlar faoliyati bolalarda o'zini erkin ifoda etish, tasavvurini namoyon qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Pedagog tomonidan qo'llab-quvvatlovchi munosabat bolalarda o'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi va ijodiy faollikni rag'batlantiradi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar faoliyatining samaradorligi muayyan pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq. Jumladan, ta'lim muhitining to'g'ri tashkil etilishi, zarur didaktik materiallar bilan ta'minlanganlik va pedagogning metodik savodxonligi muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagog tomonidan ijodiy yondashuvga asoslangan metodlardan foydalanish bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish jarayonini yanada faollashtiradi.

Faoliyatga yo'naltirilgan metodlar, muammoli vaziyatlar yaratish va ochiq savollar berish bolalarni mustaqil fikrlashga undaydi. Shu bilan birga, pedagog tomonidan beriladigan rag'bat va ijobiy baholash bolalarda ijodiy faoliyatga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

Ijodkorlikni baholashda rag'batlantirish usullaridan foydalanish bolalarda ijodiy faoliyatga bo'lgan qiziqishni oshiradi hamda ularning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Rivojlantiruvchi markazlar faoliyatining pedagogik imkoniyatlari

Rivojlantiruvchi markazlar bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etiladi. Ushbu markazlar orqali bolalar o'z qiziqishlariga mos faoliyat bilan shug'ullanadi. Markazlar quyidagi yo'nalishlarni qamrab oladi: konstruktorlik, tasviriy san'at, rolli o'yin, tabiat

va tajriba, kitob va nutqni rivojlantirish. Rivojlantiruvchi markazlar faoliyati nafaqat bolalarning ijodiy rivojlanishiga, balki ularning ijtimoiylashuv jarayoniga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu markazlar orqali bolalarda o'z fikrini ifodalash, tengdoshlari bilan hamkorlik qilish va ijtimoiy rollarni bajarish ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa bolalarning keyingi ta'lim bosqichlariga muvaffaqiyatli moslashishiga zamin yaratadi.

Shuningdek, rivojlantiruvchi markazlar faoliyati ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishda ham muhim ahamiyatga ega. Pedagog va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik bolaning ijodiy rivojlanishini yanada qo'llab-quvvatlaydi.

Kuzatuv natijalari shuni ko'rsatadiki, rivojlantiruvchi markazlarda faol qatnashgan bolalarda ijodiy fikrlash, tashabbuskorlik va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlanadi.

Ijodkorlikni rivojlantirish mexanizmi

Tadqiqot natijalariga ko'ra, rivojlantiruvchi markazlar faoliyati asosida ijodkorlikni rivojlantirish quyidagi mexanizm orqali amalga oshiriladi: motivatsion bosqich;

faoliyat bosqichi;

refleksiv bosqich.

Mazkur mexanizm pedagog tomonidan yo'naltirilgan holda, bolalarning mustaqil faoliyati bilan uyg'unlashadi va ijodiy rivojlanishga xizmat qiladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar faoliyatining samaradorligi ko'p jihatdan pedagogning kasbiy kompetensiyasi va metodik tayyorgarligiga bog'liq. Pedagog markazlar faoliyatini tashkil etishda bolalarning yosh va individual xususiyatlarini, qiziqishlari hamda rivojlanish darajasini hisobga olishi lozim. Shu bilan birga, pedagog bolalarga tayyor bilim berishdan ko'ra, ularni mustaqil izlanishga undovchi faoliyat turlarini tanlashi muhim ahamiyat kasb etadi.

Rivojlantiruvchi markazlarda pedagog bolalar faoliyatini bevosita boshqaruvchi emas, balki yo'naltiruvchi va maslahat beruvchi rolini bajaradi. Bu esa bolalarda o'ziga bo'lgan ishonch, tashabbuskorlik va ijodiy faollikni oshiradi.

Rivojlantiruvchi markazlar faoliyatini bosqichlar asosida tashkil etish

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish jarayoni izchil va bosqichma-bosqich tashkil etilgandagina samarali natija beradi. Rivojlantiruvchi markazlar faoliyatini tashkil etishda ushbu bosqichlarning hisobga olinishi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini yanada faollashtiradi. Birinchi bosqichda bolalarda ijodiy faoliyatga bo'lgan qiziqish va motivatsiya shakllantiriladi. Bu jarayonda rang-barang materiallar, qiziqarli topshiriqlar va erkin tanlov imkoniyatlari muhim rol o'ynaydi.

Ikkinchi bosqichda bolalar faol ijodiy jarayonga jalb etiladi. Rivojlantiruvchi markazlar doirasida tashkil etilgan tasviriy, konstruktorlik, musiqiy va rolli o'yinlar bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu bosqichda pedagog tomonidan beriladigan topshiriqlar bolalarning mustaqil fikrlashiga, yangi g'oyalar ilgari surishiga yo'naltiriladi.

Uchinchi bosqich refleksiv bosqich bo'lib, unda bolalarning ijodiy faoliyati tahlil qilinadi. Bolalar o'z ishlari haqida fikr bildiradi, his-tuyg'ularini ifodalaydi va natijalarni baholashda ishtirok etadi. Bu esa bolalarda o'z faoliyatiga tanqidiy yondashuv va ijodiy o'sishga intilishni shakllantiradi.

Rivojlantiruvchi markazlarda ta'lim muhitini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari. Ta'lim muhitining to'g'ri tashkil etilishi rivojlantiruvchi markazlar faoliyatining samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biridir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar bolaning erkin harakatlanishi, tanlov qilish imkoniyati va mustaqil faoliyat yuritishini ta'minlaydigan tarzda jihozlanishi lozim. Muhitning qulayligi bolalarning psixologik holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va ijodiy faollikni oshiradi.

Rivojlantiruvchi markazlarda joylashtirilgan o'yinchoqlar, konstruktorlar, tasviriy materiallar va metodik qo'llanmalar bolaning yosh xususiyatlariga mos bo'lishi zarur. Materiallarning ochiq va erkin foydalanish uchun mo'ljallanganligi bolalarda mustaqillik va tashabbuskorlikni rivojlantiradi. Shu bilan birga, ta'lim muhitining estetik jihatdan jozibador bo'lishi bolalarda ijodiy ilhomni kuchaytiradi.

Rivojlantiruvchi markazlar faoliyatida innovatsion yondashuvlar

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimida rivojlantiruvchi markazlar faoliyatini innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar va axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish bolalarning ijodiy faoliyatini faollashtiradi. Masalan, raqamli resurslar asosida tashkil etilgan ijodiy mashg'ulotlar bolalarda qiziqish uyg'otadi va yangi bilimlarni o'zlashtirish jarayonini osonlashtiradi.

Shuningdek, loyiha faoliyati, integratsiyalashgan mashg'ulotlar va muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar rivojlantiruvchi markazlar faoliyatining samaradorligini oshiradi. Ushbu yondashuvlar bolalarda ijodiy tafakkur bilan bir qatorda muloqot, hamkorlik va ijtimoiy faollik ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

PEDAGOG VA BOLALAR O'RTASIDAGI IJODIY HAMKORLIK

Rivojlantiruvchi markazlar faoliyatida pedagog va bolalar o'rtasidagi hamkorlik ijodkorlikni rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi. Pedagog bolalar faoliyatini qat'iy boshqaruvchi emas, balki yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi sifatida ishtirok etishi lozim. Bu yondashuv bolalarda o'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi va ijodiy tashabbus ko'rsatishga undaydi.

Pedagog tomonidan beriladigan ochiq savollar, rag'batlantiruvchi fikrlar va ijobiy munosabat bolalarning ijodiy faolligini oshiradi. Shu bilan birga, bolalarning har bir ijodiy urinishini qadrlash va qo'llab-quvvatlash ularning ijodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa; Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlantiruvchi markazlar faoliyati asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlikni rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Ushbu yondashuv bolalarda ijodiy tafakkur, mustaqil fikrlash va ijtimoiy faollikni shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda rivojlantiruvchi markazlar faoliyati asosida ijodkorlikni rivojlantirish samarali pedagogik mexanizm hisoblanadi. Ushbu yondashuv bolalarda ijodiy tafakkur, mustaqil fikrlash va ijtimoiy faollikni shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim amaliyotida ijodiy yondashuvni keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

G'ofurov A., To'raqulov X. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent, 2021.

Vygotskiy L.S. Bolalar psixologiyasi. – Moskva, 2019.

Montessori M. Bolalik davrida erkin ta'lim. – Moskva, 2020.

Saidova M. Maktabgacha ta'limda ijodiy yondashuv. – Toshkent, 2023.

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim davlat standarti. – Toshkent, 2022.

